

(JATKO)KANTELU EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEHELLE

Kantelija: Jouni Luukkainen, dosentti, yliassistentti (mvs)

Matematiikan laitos, PL 4 (Yliopistonkatu 5), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO
p. (09) 191 24185, jouni.luukkainen@helsinki.fi

Viranomaisen, jonka menettelyä arvostelen: Espoon kaupungin suomenkielinen koulutuskeskus.

Toimenpide, jota pidän virheellisenä: Koulutuskeskus ei toteuta elämäntietämystiedon opetuksen järjestelyä kaikille uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomille perusopetuksen oppilaille uuden 1.8.2003 voimaan tulleen uskonnonvapauslainsäädännön mukaisesti eli siis niin, että oppilas osallistuu tähän opetukseen, ellei huoltaja ilmoita häntä evankelis-luterilaisen enemmistön uskonnonopetukseen. Koulutuskeskus toteuttaa tämän käytännön vain koulutulokkaiden suhteen. Aiemmin aloittaneen uskonnonopetuksessa olevan oppilaan osalta koulutuskeskus ilmeisesti pitää oppilaan huoltajan aiempaa pidättymistä vaatimasta oppilaalle vapautusta tästä uskonnonopetuksesta uuden lain toteuttavana ilmoituksena oppilaan osallistumisesta tähän uskonnonopetukseen.

Yhteys aiempaan kanteluuni: Tein päiväyksellä 17.9.2003 kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle saman viranomaisen toimenpiteistä samassa asiassa, uuden uskonnonvapauslainsäädännön soveltamisessa. Kaksi kanteluani saa puolestani yhdistää yhdeksi kanteluksi.

Asian kuvaus:

Lähde. Kanteluni koskee seuraavasta kanteluni liitteenä olevasta asiakirjasta ilmevästä koulutuskeskuksen ratkaisusta:

(1) Tiedote ”Yhtenäinen menettelytapa katsomusaineisiin ohjaamisessa. 22.8.2003. SUKO. Marita Uittamo”.

Marita Uittamo on tietääkseni koulutuskeskuksen uskonnonopetusasiain koordinaattori, ja tiedotteen (1) mukaan hän vastaa kaikista asiaan liittyvistä opetusjärjestelyistä.

Lähteestä selviävä toimenpide. Tiedotteen (1) kohta 4 kuuluu:

Kysely ja ohjanta tehdään vain uusille oppilaille/opiskelijoille. Entiset oppilaat jatkavat aiemmin valittua katsomusaineopiskeluaan. 7-luokkalaiset jatkavat alakoulussa aloitettua opiskelua.

Siis koulutuskeskus ei edes valista jokaista uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan huoltajaa uudesta uskonnonvapauslainsäädännöstä. Tästä päätellen koulutuskeskus ei myöskään pane toimeen uuden lain mukaista käytäntöä, että

uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton perusopetuksen oppilas osallistuu elämäkatsomustiedon opetukseen, ellei huoltaja ilmoita häntä evankelis-luterilaisen enemmistön uskonnonopetukseen. Tällaista ilmoitusta ei laki tunne kuin vasta 1.8.2003 alkaen. Koulutuskeskus toteuttaa tämän käytännön vain uusien oppilaiden suhteen.

Myönnän, että Espoon peruskouluissa koulutulokkaan huoltaja on arvatenkin tähänkin asti saanut tiedon evankelis-luterilaisen uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen vaihtoehtoisuudesta. Asiasta näin tietävä huoltaja on silloin halutessaan voinut siirtää oppilaan uskonnonopetuksesta elämäkatsomustiedon opetukseen, ja voi tehdä näin edelleenkin. Tällöin koulutuskeskus ehkä saattaa katsoa, että koska huoltajan kannalta katsottuna asiassa ei ole muuttunut katsomusaineen vaihtoehdot eikä päätösvaltakaa, niin asiasta ei koulun tarvitse erityisesti tiedottaa koulunsa jo aiemmin aloittaneiden oppilaiden huoltajille saati toteuttaa lain automatiikkaa uusine lomakkeineen ja tiedotteineen huoltajille.

Miksi kuvaamani toiminta on mielestäni virheellistä? Lakiin on 1.8.2003 tullut periaatteellinen muutos. Aiemmin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan huoltajan piti vaatia oppilaalle vapautus enemmistön uskonnonopetuksesta (ja rehtorin oli vapautus annettava), minkä jälkeen vasta oppilaalle opetettiin elämäkatsomustietoa. Nykyisin tällaiselle oppilaalle opetetaan lain mukaan *automaattisesti* elämäkatsomustietoa (kolmen säännön täytyessä), ellei huoltaja sitten ilmoita oppilasta enemmistön uskonnonopetukseen. *Mielestäni tämä lain automatiikka on toteutettava tinkimättömästi. Koulutuskeskus ei sitä toteuta.*

On huomattava, että koska lainsäädännön ajattelutapa on muuttunut, myös huoltaja saattaisi rohkaistua vaihtamaan ajattelutapaansa. Aiemmin huoltajan oli otettava kantaa oppilaan vapautumiseen uskonnonopetuksesta; automatiikan toteutuessa huoltajan olisi otettava kantaa oppilaan osallistumiseen uskonnonopetukseen. Tämä saattaisi johtaa katsomusainevalinnan vaihtamiseen. Vaihtamiseen on suuri potentiaali seuraavien tietojen nojalla. Elämäkatsomustiedon opetukseen osallistui vuosina 1995 ja 1996 kuudella ensimmäisellä luokalla yhteensä noin 7500 oppilasta [Markku Pyysiäinen: Luokanopettaja ja koulun katsomusopetus, WSOY 2000, Taulukko 1] eli siis keskimäärin 1250 oppilasta vuosiluokkaa kohti (noin 2 % kaikista). Vuosina 1998–2000 oli uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomia 14-vuotiaita vuoden lopussa keskimäärin 6300 [Tilastokeskuksesta saamieni tietojen nojalla], joten kaiketikin vain 1250/6300 eli noin 20 % heistä oli elämäkatsomustiedon opetuksessa (tämän lisäksi osalla ei ollut katsomusainetta lainkaan). Todellisista vaihtohaluista en kuitenkaan tiedä. Automatiikan elämäkatsomustiedon opetukseen siirtämä oppilas saattaisi kuitenkin olla uskonnonopetukseen palauttamista vastaan, ja huoltaja voisi häntä siinä ymmärtää.

On esitetty — ja ehkä koulutuskeskuskin ajattelee niin —, että uuden uskonnonvapauslain 12 vuoden ikäraja olisi jokin peruste sille, että lain automatiikkaa ei toteutettaisi. Minulla on kuitenkin painavaa sanottavaa tätä vastaan. Jaoin nimittäin 2.1.2003 eduskunnan sivistysvaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan kullekin jäsenelle ja varajäsenelle sekä sihteerille nimellä varustetun kirjelmän (kahden

jäsenen tiedän lukeneen sen), jonka päätin seuraavalla ehdotuksella (joka oli myös sähköpostiviestissäni 19.10.2002 kaikille kansanedustajille):

Hallituksen esityksessä perustellaan 12 vuotta täyttäneen lapsen uskonnollisen aseman muuttamiseen tarvittava lapsen suostumus lapsen uskonnollisen aseman pysyvyyden turvaamisella sekä lapsen uskonnollisen tai muun katsomuksellisen kasvatuksen jatkuvuudella. Mielestäni kirjallisen suostumuksen olisi sisällettävä selvitys lapselle siitä, mitä se merkitsee hänen oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa. Johdonmukaisuuden vuoksi esitystä olisi joka tapauksessa samoin perustein täydennettävä perusopetusta koskevien lakien osalta niin, että *kaksitoista vuotta täyttänyt lapsi voidaan perusopetuksessa siirtää katsomusopetuksesta toiseen vain omalla kirjallisella suostumuksellaan.* [Kursivointi alkuperäinen.]

Kirjelmäni lopun vaatimusta ei lakiin kuitenkaan tullut. Silloin siihen ei sovi vedota.

Uuden lainsäädännön automatiikka olisi toteutettava heti kaikkien oppilaiden eikä vain koulutulokkaiden suhteen. Ei lainsäädännössä itsessään puhuta eikä missään sen valmistelun vaiheessa puhuttu mitään mistään (kahdeksan vuoden pituisesta!) siirtymävaiheesta. *Automatiikan jättäminen toteuttamatta on uskonnonopetuksen suojelua elämäkatsomustiedon opetuksen vaihtoehtoa vastaan ja loukkaa sitä uuden lain lähtökohtaa, että ihmisen oleminen uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolella merkitsee ensisijassa hänen uskonnottomuuttaan.*

Eduskunta hyväksyi lait jo 11.2.2003, joten koulutuskeskuksella olisi ollut senkin puolesta riittävästi aikaa valmistautua viemään uudistus läpi kerralla.

Toivon oikeusasiamiehen kertovan Espoon kaupungin suomenkieliselle koulutuskeskukselle seuraavaa: Oli väärin jättää uuden uskonnonvapauslainsäädännön mukainen elämäkatsomustiedon opetusta koskeva automatiikka toteuttamatta peruskoulun jo aiemmin aloittaneiden oppilaiden osalta.

Helsinki, la 20.9.2003

Yksi liite: (1)